

ZAGROŻENIA DZIEDZICTWA KULTUROWEGO NA ŚWIECIE

Olgierd Jakubowski

ojakubowski@nimoz.pl
Narodowy Instytut Muzealnictwa i Ochrony Zbiorów
ul. Goraszewska 7
02-910 Warszawa

Zagrożenie dziedzictwa kulturowego przestępczością – analiza wydarzeń w 2016 roku

Criminal threats to the national heritage – an analysis of the events of 2016

Summary: There are a variety of methods that may be used in the analysis of crimes against cultural heritage which allow us to determine the level of risk. A comprehensive study covering all instances of crime against cultural goods during a year allows us to note tendencies in criminals' behaviour and helps to develop methods of counteracting similar crimes in the future. Based on the results of a number of such case studies, it is then possible to assess the risk of crime against the national heritage in a much more appropriate manner and minimise its occurrence. This paper presents selected cases of crimes against cultural heritage in 2016, based on statistics prepared by the police, customs, and border guards. It also presents data on the final convictions of perpetrators for acts against heritage. The data on the perpetrators of crimes against legacy are also presented. The study is a part of annual series and aims to illustrate the trends and threats to monuments and cultural assets in a given year. A comprehensive presentation of collective information on the threat to cultural heritage is essential both for perspectives and to develop a strategy for its protection.

Keywords: crime, statistics, national heritage, robbery, theft, damage

Streszczenie: Badając zjawisko przestępczości przeciwko dziedzictwu kulturowemu, można stosować różne metody w celu zdiagnozowania poziomu zagrożenia. Studium konkretnych przypadków przestępstw, których ofiara padają dobra kultury, w ujęciu rocznym pozwala dostrzec tendencje w działaniach sprawców oraz pomaga wypracować metody przeciwdziałania przyszłym zdarzeniom. Wioletne badania przypadków przestępstw godzących w dziedzictwo kulturowe umożliwiają w sposób komplementarny ocenę poziomu zagrożenia takimi czynami i zminimalizowania ryzyka ich występowania. W artykule przedstawiono wybrane przypadki przestępstw w 2016 r. na tle statystyk Policji, Służby Celnej oraz Straży Granicznej, wskazano również dane dotyczące prawomocnych skazań sprawców za czyny godzące w dziedzictwo kulturowe. Będące częścią cyklu corocznych analiz opracowanie obrazuje tendencje i zagrożenia zabytków oraz dóbr kultury w danym roku. Komplementarne przedstawienie informacji o zagrożeniu dziedzictwa kulturowego przestępczością jest istotne dla badań mających na celu wypracowanie strategii jego ochrony.

Słowa kluczowe: przestępczość, dziedzictwo kulturowe, napad rabunkowy, zniszczenie

Wstęp

Każdego roku diagnozując poziom bezpieczeństwa dziedzictwa kulturowego w Polsce i na świecie, należy zwrócić uwagę zarówno na wydarzenia w danym okresie, jak i tendencje występujące w tym zakresie w poprzednich latach. Niniejszy artykuł jest częścią cyklu dotyczącego zjawiska przestępczości przeciwko dziedzictwu kulturowemu. W artykułach wydanych w 2015 oraz 2016 r.¹ autor wskazał podstawowe źródła danych dotyczące skali i specyfiki zjawiska przestępczości przeciwko dziedzictwu kulturowemu w Polsce oraz przedstawił założenia cyklu. Niniejsze opracowanie opiera się na dostępnych danych statystycznych², jest również uzupełnione studiami przypadków (*case method*) – metodą pozwalającą badać zjawisko. Badanie skali przestępczości w 2016 r. w Polsce jest o tyle istotne, że nowe regulacje obowiązujące od 19 czerwca 2017 r., wprowadzone ustawą

¹ Zob. O. Jakubowski, *Zagrożenie dziedzictwa kulturowego przestępczością – analiza wydarzeń z 2014 roku*, „Santander Art and Culture Law Review” 2015, nr 1, s. 263-274; idem, *Zagrożenie dziedzictwa kulturowego przestępczością – analiza wydarzeń z 2015 roku*, „Santander Art and Culture Law Review” 2016, nr 1(2), s. 241-258.

² W zakresie danych statystycznych na świecie dotyczących poziomu przestępczości przeciwko dziedzictwu kulturowemu w ocenie autora nie ma obecnie wiarygodnych statyk dotyczących zjawiska.

z dnia 25 maja 2017 r. o restytucji narodowych dóbr kultury³, a także ustawą z dnia 22 czerwca 2017 r. o zmianie ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami oraz niektórych innych ustaw⁴, zasadniczo zmieniły system karnoprawnej ochrony dziedzictwa kulturowego w Polsce. Wskazane ustawy wprowadziły nowe kategorie czynów zabronionych, a także dodatkowe uprawnienia dla organów ścigania w zwalczaniu tego typu przestępczości. Ponadto zwiększyła się odpowiedzialność karna za zniszczenie zabytku, a do ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami⁵ (dalej: u.o.z.) wprowadzono kary administracyjne wpłacane na nowo utworzony Narodowy Fundusz Ochrony Zabytków. W obliczu tych zmian prawnych ważna jest dokładna analiza skali przestępczości w roku 2016, by móc ocenić skuteczność wprowadzonych regulacji w następnych latach ich obowiązywania. Z tych powodów artykuł w stosunku do poprzednich części cyklu został rozbudowany o dane dotyczące prawomocnych skazań za przestępstwa przeciwko dziedzictwu kulturowemu w latach 2008-2016.

Skala i specyfiki zjawiska przestępczości przeciwko dziedzictwu kulturowemu w Polsce w statystykach organów ścigania oraz Służby Celnej

Jednym z głównych dostępnych źródeł informacji o przestępczości przeciwko dziedzictwu kulturowemu są dane opracowywane przez Komendę Główną Policji. Zgodnie z nimi, liczba wszystkich przestępstw stwierdzonych w 2016 r. w Polsce wyniosła 778 562. Wśród nich stwierdzono łącznie 747 przestępstwa, których przedmiotem zamachu były dobra kultury⁶. Przestępstw ściganych z ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami było w 2016 r. 90 (w 2015 r. – 92)⁷.

By mieć pełniejszy obraz zjawiska, dane Policji dotyczące przestępczości przeciwko dziedzictwu kulturowemu należy uzupełnić o analizy i statystyki Straży Granicznej oraz Służby Celnej. Straż Graniczna zajmuje się zjawiskiem przemytu przede wszystkim ze względu na bezpieczeństwo granic. W ocenie ekspertów tej służby praktyka ostatnich lat wskazuje na problem kontroli wywozu poza teren

³ Ustawa z dnia 25 maja 2017 r. o restytucji narodowych dóbr kultury, Dz. U. poz. 1086.

⁴ Ustawa z dnia 22 czerwca 2017 r. o zmianie ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami oraz niektórych innych ustaw, Dz. U. poz. 1595.

⁵ Ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, tekst jedn. Dz. U. z 2014 r., poz. 1446 ze zm.

⁶ Dane z Komendy Głównej Policji, e-mail z dnia 21 czerwca 2017 r. Dane zawierają czyny nieletnich po uzyskaniu przez Policję wiarygodnych informacji o zakończeniu przez sąd rodzinny postępowania w sprawach nieletnich i nie uwzględniają rejestracji z postępowań przygotowawczych prowadzonych przez prokuraturę we własnym zakresie.

⁷ Dane z Komendy Głównej Policji – e-mail 28.03.2017 r.

Unii Europejskiej dóbr kultury, które przemieszczane są przez Polskę z innych krajów unijnych szeroko rozumianym tranzytem⁸. Zaleca się m.in. weryfikację takich przedmiotów w zakresie progów finansowych określonych w rozporządzeniu Rady nr 116/2009 z dnia 18 grudnia 2008 r. w sprawie wywozu dóbr kultury⁹. Problemy związane z praktyczną możliwością kontroli wywozu dóbr kultury mają potwierdzenie w statystykach tej służby. Zgodnie z nimi w 2016 r. wszczęto 3 postępowania przygotowawcze w stosunku do 3 podejrzanych oraz skierowano jeden akt oskarżenia¹⁰.

Także dane statystyczne obrazujące działania Służby Celnej (obecnie Krajowej Administracji Skarbowej) wskazują na różnorodne problemy związane z kontrolą wywozu dóbr kultury¹¹. Zgodnie z nimi, w 2016 r. przeprowadzono 38 weryfikacji, z czego 15 spraw dotyczyło wywozu przedmiotów zabytkowych, a 23 sprawy – przywozu zabytków (przemyt). Większość stanowiły obrazy, ikony, monety, broń biała, książki. Kierunki wywozu to: Stany Zjednoczone, Rosja, Ukraina. W czterech przypadkach zatrzymano falsyfikaty prac (10 obrazów), m.in. Henryka Siemiradzkiego, Juliana Fałata, Stanisława Żukowskiego, Adama Setkowicza.

Dane dotyczące przestępczości przeciwko dziedzictwu kulturowemu w krajowym wykazie zabytków skradzionych lub wywiezionych za granicę niezgodnie z prawem

Istotnym uzupełnieniem danych Policji, Straży Granicznej oraz Służby Celnej są informacje z krajowego wykazu zabytków skradzionych lub wywiezionych za granicę niezgodnie z prawem¹². Baza ta, której funkcjonowanie reguluje art. 23 u.o.z., jest prowadzona przez Narodowy Instytut Muzealnictwa i Ochrony Zbiorów z upoważnienia Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego. Jest ona powszechnie dostępną, prowadzoną na podstawie delegacji ustawowej elektroniczną bazą danych, która zawiera informacje o utraconych w wyniku przestępstw zabytkach¹³. Często postrzega się ją jedynie jako narzędzie wykorzystywane do poszukiwań zabytków

⁸ Zob. W. Krupiński, *Nowe zjawiska w przemyśle zabytków w ocenie Straży Granicznej*, w: M. Trzciniński, O. Jakubowski (red.), *Przestępczość przeciwko dziedzictwu kulturowemu. Diagnoza, zapobieganie, zwalczanie*, Katedra Kryminalistyki Wydział Prawa, Administracji i Ekonomii Uniwersytetu Wrocławskiego, Wrocław 2016, s. 20-21.

⁹ Rozporządzenie Rady (WE) nr 116/2009 z dnia 18 grudnia 2008 r. w sprawie wywozu dóbr kultury, Dz. Urz. UE L 39 z 10.02.2009.

¹⁰ Dane uzyskane od przedstawiciela Komendy Głównej Straży Granicznej – e-mail z 19.06.2017 r.

¹¹ Dane uzyskane od przedstawiciela Ministerstwa Finansów – e-mail z 14.06.2017 r.

¹² Krajowy wykaz zabytków skradzionych lub wywiezionych za granicę niezgodnie z prawem, <https://skradzioneszabytki.pl/i/#/> [dostęp: 21.06.2017].

¹³ Zob. P. Ogrodzki, *Krajowy wykaz zabytków skradzionych lub wywiezionych za granicę niezgodnie z prawem*, w: K. Zeidler (red.), *Leksykon prawa ochrony zabytków. 100 podstawowych pojęć*, C.H. Beck, Warszawa 2010, s. 148-151.

utraconych w wyniku przestępstwa. Nie można jednak pominąć funkcji wykazu jako narzędzia zawierającego dane ilościowe pozwalające dokonywać istotnych analiz dotyczących kradzieży lub nielegalnego wywozu zabytków. Dzięki informacjom z wykazu można zarówno prześledzić geografie przestępczości, jak i ocenić, jakie rodzaje poszczególnych dóbr kultury najczęściej padają ofiarą przestępców. Jednakże by posługiwać się prawidłowo danymi krajowego wykazu zabytków skradzionych lub wywiezionych za granicę niezgodnie z prawem, należy znać specyfikę procedur i przepisów dotyczących zasad wpisu informacji do tej bazy. Część informacji o kradzieżach zabytków – w przypadku szybkiego odzyskania obiektów – z założenia nie zostaje zgłoszona przez odpowiednie służby. Innym powodem niezarejestrowania obiektu jest brak odpowiedniej dokumentacji umożliwiającej jego identyfikację oraz brak wiedzy o obowiązku zgłoszenia zabytku do wykazu. W ocenie autora dane wskazane w wykazie warto przedstawić, uwzględniając różne zmienne. Niektóre dane mogą wykazywać różną liczbę zdarzeń. Wynika to z tego, że uprawnione do zgłaszania organy w pewnych przypadkach dublują swoje działania. Przedstawione w tabelach 1-5 dane dotyczą 2016 r.¹⁴

Tabela 1. Podział danych ze względu na zgłaszającego¹⁵

Rodzaj przestępstwa	Zgłaszający					Razem	
	urząd konserwatorski	Policja	właściciel	inne	Straż Graniczna lub administracja celna	zgłoszenia	obiekty
Kradzieże	2	3	1	0	0	6	5
Kradzieże z włamaniem	0	83	5	0	0	88	85
Rozbój	0	0	0	0	0	0	0
Pracownicze zagarnięcia	0	0	0	0	0	0	0
Przywłaszczenie mienia	0	0	0	0	0	0	0
Zaginięcie	0	0	2	0	0	2	2
Nielegalny wywóz	0	0	0	0	1	1	1
Próba nielegalnego wywozu	0	0	0	0	0	0	0
Razem	2	86	8	0	0	98	93

Źródło: opracowano na podstawie danych z krajowego wykazu zabytków skradzionych lub wywiezionych za granicę niezgodnie z prawem, <https://skradzioneszabytki.pl/i/#/> [dostęp: 21.06.2017].

¹⁴ Autor dziękuje pracownikowi Narodowego Instytutu Muzealnictwa i Ochrony Zbiorów – Pani Marii Romanowskiej-Zadrożnej za pomoc w opracowaniu danych z wykazu zawartych w tabelach.

¹⁵ Zdarzają się sytuacje, gdy zgłoszenia pokrywają się ze względu na to, że dokonuje ich kilka uprawnionych organów.

ZAGROŻENIA DZIEDZICTWA KULTUROWEGO NA ŚWIECIE

Olgiard Jakubowski

Tabela 2. Podział danych ze względu na właściciela/posiadacza

Rodzaj przestępstwa	Właściciel					Razem
	biblioteka	związek wyznaniowy	muzeum	osoba prywatna	inne	
Kradzieże	0	1	1	3	0	5
Kradzieże z włamaniem	0	4	0	81	0	85
Rozbój	0	0	0	0	0	0
Pracownicze zagarnięcia	0	0	0	0	0	0
Przywłaszczenie mienia	0	0	0	0	0	0
Zaginięcie	0	0	2	0	0	2
Nielegalny wywóz	0	0	0	1	0	1
Razem	0	5	3	84	0	93

Źródło: opracowano na podstawie danych z krajowego wykazu zabytków skradzionych lub wywiezionych za granicę niezgodnie z prawem, <https://skradzonezabytki.pl/i/#/> [dostęp: 21.06.2017].

Tabela 3. Podział danych ze względu na miejsce czynu

Miejsce czynu / Miejsce ujawnienia	Rodzaj przestępstwa							Razem
	kradzieże	kradzieże z włamaniem	rozbój	pracownicze zagarnięcia	przywłaszczenie mienia	zaginięcie	nielegalny wywóz	
Brak danych	0	0	0	0	0	0	0	0
Dom	0	70	0	0	0	0	0	70
Ekspozycja	0	0	0	0	0	1	0	1
Kamienica	0	0	0	0	0	0	0	0
Kaplica	0	1	0	0	0	0	0	1
Kapliczka przydrożna	1	0	0	0	0	0	0	1
Kolumna przydrożna	1	0	0	0	0	0	0	1
Kościół	1	3	0	0	0	0	0	4
Mieszkanie	1	11	0	0	0	0	0	12
Skansen	0	0	0	0	0	1	0	1
Wystawa muzealna	1	0	0	0	0	0	0	1
Zgłoszenie przez Policję	0	0	0	0	0	0	1	1
Razem	5	85	0	0	0	2	1	93

Źródło: opracowano na podstawie danych z krajowego wykazu zabytków skradzionych lub wywiezionych za granicę niezgodnie z prawem, <https://skradzonezabytki.pl/i/#/> [dostęp: 21.06.2017].

Tabela 4. Podział danych ze względu na przedmiot

Przedmiot	Rodzaj przestępstwa							Razem
	kradzieże	kradzieże z włamaniem	rozbój	pracownicze zagarnięcia	przywłaszczenie mienia	zaginięcie	nielegalny wywóz	
Dokument	0	0	0	0	0	0	1	1
Figurka ceramiczna	0	1	0	0	0	0	0	1
Grafika	0	59	0	0	0	0	0	59
Ikona	1	0	0	0	0	0	0	1
Kufel	0	0	0	0	0	1	0	1
Motocykl	0	1	0	0	0	0	0	1
Obraz	2	11	0	0	0	0	0	13
Odznaka	0	5	0	0	0	0	0	5
Puzderko ceramiczne						1	0	1
Rysunek	0	2	0	0	0	0	0	2
Rzeźba (figura, krzyż)	2	0	0	0	0	0	0	2
Saszetka z koralików	0	1	0	0	0	0	0	1
Szarfa	0	1	0	0	0	0	0	1
Świecznik	0	3	0	0	0	0	0	3
Tłok introligatorski	0	1	0	0	0	0	0	1
Razem	5	85	0	0	0	2	1	93

Źródło: opracowano na podstawie danych z krajowego wykazu zabytków skradzionych lub wywiezionych za granicę niezgodnie z prawem, <https://skradzonezabytki.pl/i/#/> [dostęp: 21.06.2017].

ZAGROŻENIA DZIEDZICTWA KULTUROWEGO NA ŚWIECIE

Olgierd Jakubowski

Tabela 5. Zabytki odzyskane w 2016 roku

Rodzaj przestępstwa	Data utraty							Razem
	1964	1994	1997	1999	2005	2009-2012	2016	
Kradzieże	0	0	0	1	0	0	1	2
Kradzieże z włamaniem	0	2	0	0	0	1	0	3
Rozbój	0	0	0	0	0	0	0	0
Pracownicze zagarnięcia	0	0	0	0	0	0	0	0
Przywłaszczenie mienia	0	0	0	0	0	0	0	0
Zaginięcie	1	0	0	0	1	4	0	6
Nielegalny wywóz	0	0	0	0	0	0	0	0
Próba nielegalnego wywozu	0	0	0	0	0	0	0	0
Brak danych	0	0	0	0	0	0	0	0
Razem	1	2	0	1	1	5	1	11

Źródło: opracowano na podstawie danych z krajowego wykazu zabytków skradzionych lub wywiezionych za granicę niezgodnie z prawem, <https://skradzionezabytki.pl/i/#/> [dostęp: 21.06.2017].

W roku 2016 odzyskano 11 zabytków, w tym dwie pary świeczników wpisanych do krajowego wykazu zabytków skradzionych lub wywiezionych za granicę niezgodnie z prawem. Są to:

- płaskorzeźba przedstawiająca *Pokłon Trzech Króli*, kwatera z XVI-wiecznego tryptyku w kościele pw. św. Anny w Bralinie, skradziona w 1994 r., wypłynęła w 2015 r. w Wiedniu, dzięki dyplomatycznym negocjacjom powróciła z początkiem 2016 r. do diecezji,
- płaskorzeźba przedstawiająca *Adorację Dzieciątka*, kwatera z XVI-wiecznego tryptyku w kościele pw. św. Anny w Bralinie, skradziona w 1994 r., wypłynęła w 2015 r. w Wiedniu, dzięki dyplomatycznym negocjacjom powróciła z początkiem 2016 r. do diecezji,
- rzeźba Alfreda Dauna *Popiersie Józefa Szalaya* z Parku Zdrojowego w Szczawnicy Zdroju, skradziona w 1999 r., odzyskana w sierpniu 2016 r. w Ożarowie Mazowieckim,
- kielich mszalny z połowy XVII w., warsztat toruński, Parafia Rzymskokatolicka pw. Wniebowzięcia NP Marii i św. Jakuba w Szadku, zaginiony między 2009 a 2012 r., odzyskany w kwietniu 2016 r. we Włocławku,

- obraz *Wniebowzięcie NMP (Immaculata)*, pocz. XVII w., Parafia Rzymskokatolicka pw. Wniebowzięcia NP Marii i św. Jakuba w Szadku, zaginiony między 2009 a 2012 r., odzyskany w kwietniu 2016 r. we Włocławku,
- obraz *Koronacja Matki Boskiej*, pocz. XVII w., Parafia Rzymskokatolicka pw. Wniebowzięcia NP Marii i św. Jakuba w Szadku, zaginiony między 2009 a 2012 r., odzyskany w kwietniu 2016 r. we Włocławku,
- rzeźba św. Anny Samotrzeć, poł. XVI w., Parafia Rzymskokatolicka pw. Wniebowzięcia NP Marii i św. Jakuba w Szadku, zaginiona między 2009 a 2012 r., odzyskana w kwietniu 2016 r. we Włocławku,
- obraz Wojciecha Kossaka (1856-1942) *Piłsudski na Kasztance*, lata 30. XX w., skradziony w 1999 r., odnaleziony we wrześniu 2016 r. w Warszawie,
- obraz Sotera Jaxy Małachowskiego (1887-1952), *Pejzaż morski*, 1920 (?), skradziony w lutym 2016 r., odzyskany w grudniu 2016 r. w Krakowie,
- misa chrzcielna z 1691 r., cyna, Parafia Rzymskokatolicka pw. św. Jana Chrzciciela w Luborzy, zaginiona w 2005 r., odzyskana w marcu 2016 r. w Wyszku,
- płyta nagrobna Christiana Krentzina z 1753 r., Parafia Rzymskokatolicka pw. św. Jacka w Stępnicy, zaginiona w 1964 r., odzyskana w listopadzie 2016 r. w Szczecinie.

Oceniając wyżej wymienione dane z krajowego wykazu zabytków skradzionych lub wywiezionych za granicę niezgodnie z prawem, można wskazać kilka prawidłowości, zwłaszcza gdy porównamy dane z 2016 r. do danych z 2015 r.¹⁶ Najwięcej zgłoszeń do bazy w 2016 r., bo aż 86, dokonały organy Policji. Narzędzie to było częściej wykorzystywane przez tą służbę niż w 2015 r., gdy tych zgłoszeń było 23. Zdecydowanie wzrosła ogólna liczba zgłoszonych do wykazu zabytków: z 38 zgłoszeń, obejmujących 34 zabytki, w 2015 r. do 98 zgłoszeń, obejmujących 93 zabytki, w 2016 r. Może to świadczyć zarówno o wzroście liczby przestępstw przeciwko dobrom kultury, jak i o wzroście świadomości wśród uprawnionych organów, że istnieje możliwość rejestracji w wykazie. Podobnie jak w poprzednich latach, największa liczba skradzionych dzieł była własnością osób prywatnych, a w dalszej kolejności związków wyznaniowych i muzeów, co wskazuje, że obecnie słabo zabezpieczone mieszkania i galerie są dla zabytków miejscem szczególnie zagrożonym. Potwierdza to również fakt, że najwięcej dzieł, bo aż 85, zostało utraconych w wyniku włamania. Najbardziej narażoną na kradzież kategorią zabytków są grafiki, a następnie obrazy. Wspomniane dane muszą być jednak interpretowane łącznie z danymi policyjnymi oraz innych organów ścigania.

¹⁶ Zob. O. Jakubowski, *Zagrożenie dziedzictwa kulturowego przestępczością - analiza wydarzeń z 2015 roku*, op. cit., s. 246-248.

Dane dotyczące prawomocnych skazań za przestępstwa przeciwko dziedzictwu kulturowemu w latach 2008-2016¹⁷

By móc zdiagnozować poziom bezpieczeństwa dziedzictwa kulturowego w Polsce, oprócz statystyk dotyczących ujawnionych przestępstw, trzeba wziąć pod uwagę dane o liczbie sprawców, którzy faktycznie odpowiedzieli karnie za czyny godzące w elementy dziedzictwa kulturowego. Liczba ujawnionych przestępstw, jeżeli nie pozostaje w rozsądnej korelacji z liczbą skazanych za te czyny sprawców, może wskazywać, że system ochrony prawnokarnej dziedzictwa kulturowego jest nieskuteczny.

Badając statystyki prawomocnych skazań sprawców na podstawie Kodeksu karnego¹⁸ (dalej: k.k.), udostępnione przez Ministerstwo Sprawiedliwości, należy pamiętać, że niektóre czyny, mimo że będą godziły w zabytki lub inne dobra kultury, nie będą w nich ujawnione. Sytuacja ta dotyczy głównie kategorii przestępstw przeciwko mieniu, w której tylko niektóre czyny skierowane przeciwko zabytkom i dobrom kultury, zaklasyfikowane do typu przestępstw dotyczących dóbr mających szczególne znaczenie dla kultury, będą osobno ujawnione w statystykach. Przykładowo, kradzież zabytku lub muzealium, jeśli nie zostanie zakwalifikowana jako czyn godzący w dobro mające znaczenie dla kultury, będzie traktowana jako zwykła kradzież mienia. W przypadku włamania do muzeum czy świątyni lub rabunku i utraty nawet szczególnie cennego dobra kultury nie będzie to wykazywane w statystykach Ministerstwa Sprawiedliwości jako przestępstwo skierowane przeciwko dobru o szczególnym znaczeniu dla kultury.

W Kodeksie karnym przepisy odnoszące się do ochrony dziedzictwa kulturowego dotyczą w szczególności:

- ochrony dóbr kultury w czasie konfliktu zbrojnego,
- przestępstw przeciwko dobrom o szczególnym znaczeniu dla kultury,
- innych przepisów, które można wykorzystać do ochrony dziedzictwa kultury.

Ze względu na konstrukcję przepisów Kodeksu karnego i sposób zbierania danych w statystykach Ministerstwa Sprawiedliwości prowadzonych przez ten organ można wyróżnić jedynie dwie pierwsze kategorie wskazanych wyżej rodzajów przepisów:

1. Pierwsza kategoria ma związek z postanowieniami konwencji haskiej z 1954 r., którą Polska ratyfikowała w 1957 r., i protokołu dodatkowego do tej konwencji¹⁹. Konwencja ta miała wpływ na kształt dwóch przestępstw

¹⁷ Dane uzyskane z Ministerstwa Sprawiedliwości – pismo z dnia 8 maja 2017 r. Wydział Statystycznej Informacji Zarządczej Departament Strategii i Funduszy Europejskich Ministerstwo Sprawiedliwości (sygn. DSF-II-082-137/17).

¹⁸ Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. Kodeks karny, tekst jedn. Dz. U. z 2016 r., poz. 1137 ze zm.

¹⁹ Zob. J. Zajadło, K. Zeidler, *Prawna ochrona zabytków na wypadek wojny*, „Ochrona Zabytków” 2003, nr 1-2; M. Gąska, *Ochrona dóbr kultury w czasie konfliktów zbrojnych i w sytuacjach kryzysowych*, w: T. Gardocka, J. Sobczak (red.), *Prawna ochrona dóbr kultury*, Wydawnictwo Adam Marszałek, Toruń 2009.

określonych w art. 125 i 126 k.k., dotyczących zamachu na dobro kultury oraz niedopuszczalnego użycia znaków ochronnych dla dóbr kultury.

2. Druga kategoria odnosi się do instytucji prawnej regulującej ochronę dziedzictwa kultury na podstawie przepisów penalizujących czyny skierowane przeciwko „dobrom o szczególnym znaczeniu dla kultury”, która na przestrzeni lat była analizowana i krytykowana²⁰. Określenie to funkcjonuje w art. 294 § 2 i art. 295 k.k.

W art. 294 k.k. ustanowione zostały kwalifikowane typy podstawowych przestępstw przeciwko mieniu, tj. kradzieży (art. 278 § 2 k.k.), przywłaszczenia (art. 284 § 1 i 2 k.k.), oszustwa (art. 286 § 1 k.k.), zniszczenia lub uszkodzenia (art. 288 § 1 k.k.), paserstwa (art. 291 § 1 k.k.), jeżeli ich przedmiotem jest „dobro o szczególnym znaczeniu dla kultury”. Przestępstwa te zostały zagrożone karą pozbawienia wolności od roku do lat 10. Dane zawarte w tabeli 6 obrazują dużą rozbieżność w poszczególnych latach w liczbie prawomocnie skazanych w związku z art. 294 § 2 k.k. sprawców. Należy zwrócić uwagę, że art. 294 k.k. nie zawiera typu kwalifikowanego przestępstwa kradzieży z włamaniem (art. 279 § 1 k.k.) oraz rozboju (art. 280 § 1 k.k.), mimo że sprawcy tych przestępstw popełniają przestępstwa przeciwko dziedzictwu kultury²¹. W art. 295 § 1 k.k. uregulowano natomiast instytucje czynnego żalu, które dają możliwość nadzwyczajnego złagodzenia kary lub odstąpienia od jej wymierzenia (art. 295 § 1 k.k.), lub jedynie nadzwyczajnego złagodzenia kary (art. 295 § 2 k.k.) względem sprawcy. Instytucja ta wiąże się z naprawieniem przez sprawcę szkody wyrządzonej popełnionym przestępstwem i dotyczy m.in.: kradzieży, przywłaszczenia, oszustwa, zniszczenia lub uszkodzenia rzeczy, paserstwa umyślnego i paserstwa nieumyślnego. Dotyczy również przestępstw z typem kwalifikowanym ze względu na dobro o szczególnym znaczeniu dla kultury. Kodeks karny nie definiuje pojęcia dobra o szczególnym znaczeniu dla kultury. W doktrynie próbuje się dookreślać pojęcie poprzez wskazanie jego wyjątkowego, unikatowego i niepowtarzalnego charakteru bądź znacznej wartości²². Brak prawomocnych skazań sprawców z art. 125 i 126 k.k., co obrazują dane w tabeli 6, nawet w kontekście licznych zagranicznych misji polskiej armii może wskazywać, że w istocie nie dochodziło w ostatnich latach do rażących przypadków łamania konwencji haskiej z 1954 r. w zakresie bezpieczeństwa dóbr kultury (lub czyny takie nie zostały wykryte).

²⁰ Zob. J. Kaczmarek, M. Kierszka, *Pojęcia „mienia w wielkich rozmiarach”, „zniszczenia w świecie roślinnym lub zwierzęcym w znacznych rozmiarach” oraz „dobra o szczególnym znaczeniu dla kultury” w kodeksie karnym*, „Prokuratura i Prawo” 2000, nr 3; B. Gadecki, *Kontrowersje wokół odpowiedzialności za zniszczenie lub uszkodzenie dobra o szczególnym znaczeniu dla kultury*, „Ius Novum” 2013, nr 4.

²¹ Łączna statystyka wszystkich prawomocnych skazań sprawców przestępstw przeciwko mieniu to: w 2008 r. – 121 630, w 2009 r. – 116 724, w 2010 r. – 126 625, w 2011 r. – 127 963, w 2012 r. – 127 758, w 2013 r. – 113 431, w 2014 r. – 93 980, w 2015 r. – 83 397, w 2016 r. – 91 974.

²² Zob. *Kodeks karny. Praktyczny komentarz*, red. M. Mozgawa, wyd. 2, Wolters Kluwer Polska, Warszawa 2007, s. 577.

ZAGROŻENIA DZIEDZICTWA KULTUROWEGO NA ŚWIECIE

Olgiard Jakubowski

Tabela 6. Statystyka prawomocnych skazań sprawców przestępstw przeciwko dobrom kultury w Kodeksie karnym w latach 2008-2016

Rodzaj przestępstwa	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	Razem
Art. 125 k.k. ^{a)} (zamach na dobra kultury)	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Art. 126 k.k. ^{b)} (niedopuszczalne użycie znaków)	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Art. 294 § 2 k.k. (typ kwalifikowany niektórych przestępstw przeciw mieniu, których przedmiotem jest dobro o szczególnym znaczeniu dla kultury)	14	7	9	4	6	3	6	2	11	62
Razem	14	7	9	4	6	3	6	2	11	62

^{a)} Art. 125. § 1. Kto, na obszarze okupowanym, zajęтым lub na którym toczą się działania zbrojne, naruszając prawo międzynarodowe, niszczy, uszkadza, zabiera lub przywłaszcza mienie albo dobro kultury, podlega karze pozbawienia wolności od roku do lat 10.

§ 2. Jeżeli czyn dotyczy mienia znacznej wartości albo dobra o szczególnym znaczeniu dla kultury, sprawca podlega karze pozbawienia wolności na czas nie krótszy od lat 3. (Brzmienie przepisu karnego na dzień 30 grudnia 2016 r.).

^{b)} Art. 126. § 1. Kto w czasie działań zbrojnych używa niezgodnie z prawem międzynarodowym znaku Czerwonego Krzyża lub Czerwonego Półksiężyca, podlega karze pozbawienia wolności do lat 3. § 2. Tej samej karze podlega, kto w czasie działań zbrojnych używa niezgodnie z prawem międzynarodowym znaku ochronnego dla dóbr kultury lub innego znaku chronionego przez prawo międzynarodowe albo posługuje się flagą państwową lub odznaką wojskową nieprzyjaciela, państwa neutralnego albo organizacji lub komisji międzynarodowej. (Brzmienie przepisu karnego na dzień 30 grudnia 2016 r.).

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych uzyskanych z Ministerstwa Sprawiedliwości.

Przestępstwa z ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami zawarto w rozdziale 11 tego aktu. W tej części ustawy zostały określone czyny, które godzą bezpośrednio lub pośrednio w zabytki²³. W chwili wejścia w życie ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami spenalizowano w jej przepisach przestępstwa dotyczące zniszczenia lub uszkodzenia zabytku w art. 108 oraz nielegalny wywóz bądź niesprowadzenie zabytku w terminie oznaczonym w pozwoleniu zgodnie z art. 109 u.o.z. Kolejne zmiany w przepisach karnych przy-

²³ J. Kaczmarek, K. Zeidler, *Karnoprawna ochrona zabytków*, „Prokuratura i Prawo” 2004, nr 2, s. 75.

niosła nowelizacja wprowadzona ustawą z dnia 24 lutego 2006 r. o zmianie ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami²⁴, w której ustawodawca wprowadził dwa nowe przepisy karne, określone w art. 109a i 109b. Przepisy te, jak wskazują dane w tabeli 7, okazały się zupełnie nieskuteczne i od 2008 r. udało się na ich podstawie skazać tylko jednego sprawcę. Teoretycznie miały one być narzędziem do zwalczania zjawiska fałszowania zabytków. Za przedmiot ochrony przepisów karnych w rozdziale 11 u.o.z. nad zabytkami należy uznać zabytek zdefiniowany w art. 3 ust. 1 u.o.z. jako „nieruchomości lub rzeczy ruchome, ich części lub zespoły, będące dziełem człowieka lub związane z jego działalnością i stanowiące świadectwo minionej epoki bądź zdarzenia, których zachowanie leży w interesie społecznym ze względu na posiadaną wartość historyczną, artystyczną lub naukową”. Również muzealia oraz materiały biblioteczne chronione na podstawie odrębnych przepisów, jeżeli spełniają przytoczoną definicję zabytków, podlegają przepisom karnym z ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami. W myśl art. 2 u.o.z., wyjątkiem w tym zakresie są materiały archiwalne wchodzące w skład narodowego zasobu archiwalnego, których ochronę karnoprawną regulują przepisy ustawy z dnia 14 lipca 1983 r. o narodowym zasobie archiwalnym i archiwach²⁵ (dalej: u.n.z.a.a.).

W rozdziale 5 u.n.z.a.a. spenalizowano czyny dotyczące karnoprawnej ochrony zasobów archiwalnych. Mimo że materiały archiwalne²⁶ według polskiego ustawodawstwa nie są zabytkami, to mogą często być cennymi dla dziedzictwa kultury dobrami kultury.

W ustawie z dnia 14 lipca 1983 r. o narodowym zasobie archiwalnym i archiwach zostały unormowane następujące przestępstwa: uszkodzenie lub zniszczenie materiałów archiwalnych (art. 52), wywiezienie bez zezwolenia materiałów archiwalnych (art. 53), zbycie narodowego zasobu archiwalnego (art. 54). Dane przedstawione w tabeli 8 wskazują, że tylko w sporadycznych przypadkach sprawcy przestępstw przeciwko kategorii dziedzictwa kulturowego, jakim są materiały archiwalne, są prawomocnie skazywani i odpowiadają za swoje czyny.

²⁴ Ustawą z dnia 24 lutego 2006 r. o zmianie ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, Dz. U. Nr 50, poz. 362.

²⁵ Ustawa z dnia 14 lipca 1983 r. o narodowym zasobie archiwalnym i archiwach, tekst jedn. Dz. U. z 2016 r., poz. 1506; ostatnia zm. Dz. U. z 2017 r., poz. 1086.

²⁶ Zgodnie z art. 1 tego u.n.z.a.a., materiałami archiwalnymi wchodzącymi do narodowego zasobu archiwalnego, zwanymi dalej „materiałami archiwalnymi”, są wszelkiego rodzaju akta i dokumenty, korespondencja, dokumentacja finansowa, techniczna i statystyczna, mapy i plany, fotografie, filmy i mikrofilmy, nagrania dźwiękowe i wideofonowe, dokumenty elektroniczne w rozumieniu przepisów ustawy z dnia 17 lutego 2005 r. o informatyzacji działalności podmiotów realizujących zadania publiczne (Dz. U. Nr 64, poz. 565 oraz z 2006 r. Nr 12, poz. 65 i Nr 73, poz. 501) oraz inna dokumentacja, bez względu na sposób jej wytworzenia, mająca znaczenie jako źródło informacji o wartości historycznej o działalności Państwa Polskiego, jego poszczególnych organów i innych państwowych jednostek organizacyjnych oraz o jego stosunkach z innymi państwami, o rozwoju życia społecznego i gospodarczego, o działalności organizacji o charakterze politycznym, społecznym i gospodarczym, zawodowym i wyznaniowym, o organizacji i rozwoju nauki, kultury i sztuki, a także o działalności jednostek samorządu terytorialnego i innych samorządowych jednostek organizacyjnych – powstała w przeszłości i powstająca współcześnie.

ZAGROŻENIA DZIEDZICTWA KULTUROWEGO NA ŚWIECIE

Olgiard Jakubowski

Tabela 7. Statystyka prawomocnych skazań sprawców przestępstw z ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami w latach 2008-2016²⁷

Rodzaj przestępstwa	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	Razem
Art. 108 u.o.z. ^{a)} (zniszczenie lub uszkodzenie zabytku)	23	14	15	28	35	31	39	17	17	219
Art. 109 u.o.z. ^{b)} (nielegalny wywóz lub nieprzywiezienie zabytków)	39	26	11	1	2	2	2	0	0	83
Art. 109a ^{c)} (przerobienie lub podrobienie zabytku)	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Art. 109b u.o.z. ^{d)} (zbywanie podrobionych lub przerobionych zabytków)	0	0	0	0	1	0	0	0	0	1
Razem	62	40	26	29	38	33	41	17	17	303

- a) Art. 108 1. Kto niszczy lub uszkadza zabytek, podlega karze pozbawienia wolności od 3 miesięcy do lat 5.
2. Jeżeli sprawca czynu określonego w ust. 1 działa nieumyślnie, podlega grzywnie, karze ograniczenia wolności albo pozbawienia wolności do lat 2.
3. W razie skazania za przestępstwo określone w ust. 1 sąd orzeka, a w razie skazania za przestępstwo określone w ust. 2 sąd może orzec, nawiązkę na wskazany cel społeczny związany z opieką nad zabytkami w wysokości od trzykrotnego do trzydziestokrotnego minimalnego wynagrodzenia. (Brzmienie przepisu karnego na dzień 30 grudnia 2016 r.).
- b) Art. 109 1. Kto bez pozwolenia wywozi zabytek za granicę albo po wywiezieniu go za granicę nie przywozi na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej w okresie ważności pozwolenia albo, w przypadku o którym mowa w art. 56a ust. 8, w terminie 60 dni od dnia, w którym decyzja o odmowie wydania kolejnego pozwolenia na czasowy wywóz zabytku za granicę stała się ostateczna albo od dnia otrzymania informacji o pozostawieniu wniosku o wydanie kolejnego pozwolenia na czasowy wywóz zabytku za granicę bez rozpatrzenia, podlega karze pozbawienia wolności od 3 miesięcy do lat 5.
2. Jeżeli sprawca czynu określonego w ust. 1 działa nieumyślnie, podlega grzywnie, karze ograniczenia wolności albo pozbawienia wolności do lat 2.
3. W razie skazania za przestępstwo określone w ust. 1 sąd orzeka, a w razie skazania za przestępstwo określone w ust. 2 sąd może orzec, nawiązkę na wskazany cel społeczny związany z opieką nad zabytkami w wysokości od trzykrotnego do trzydziestokrotnego minimalnego wynagrodzenia.
4. Sąd może orzec przepadek zabytku, chociażby nie stanowił on własności sprawcy. (Brzmienie przepisu karnego na dzień 30 grudnia 2016 r.).
- c) Art. 109a. Kto podrabia lub przerabia zabytek w celu użycia go w obrocie zabytkami, podlega grzywnie, karze ograniczenia wolności albo pozbawienia wolności do lat 2. (Brzmienie przepisu karnego na dzień 30 grudnia 2016 r.).
- d) Art. 109b. Kto rzecz ruchomą zbywa jako zabytek ruchomy albo zbywa zabytek jako inny zabytek, wiedząc, że są one podrobione lub przerobione, podlega grzywnie, karze ograniczenia wolności albo pozbawienia wolności do lat 2. (Brzmienie przepisu karnego na dzień 30 grudnia 2016 r.).

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych uzyskanych z Ministerstwa Sprawiedliwości.

²⁷ Statystyki Ministerstwa Sprawiedliwości wskazują również prawomocne orzeczenia wobec nieletnich za czyny karalne z ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami dotyczące zniszczenia lub uszkodzenia zabytków. Orzeczenia tę objęły osoby nieletnie: w 2008 r. - 2, w 2009 r. - 0, w 2010 r. - 0, w 2011 r. - 3, w 2012 r. - 2, w 2013 r. - 1, w 2014 r. - 5, w 2015 r. - 5, w 2016 r. - 0.

Tabela 8. Statystyka prawomocnych skazań sprawców przestępstw z ustawy z dnia 14 lipca 1983 r. o narodowym zasobie archiwalnym i archiwach w latach 2008-2016

Rodzaj przestępstwa	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	Razem
Art. 52 u.n.z.a.a. ^{a)} (uszkodzenie lub niszczenie materiałów archiwalnych)	0	0	0	0	0	1	3	0	0	4
Art. 53 u.n.z.a.a. ^{b)} (nielegalny wywóz lub nieprzywiezienie materiałów archiwalnych)	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Art. 54 u.n.z.a.a. ^{c)} (zbycie narodowego zasobu archiwalnego)	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Razem	0	0	0	0	0	1	3	0	0	4

- ^{a)} Art. 52. 1. Kto, posiadając szczególny obowiązek ochrony materiałów archiwalnych, niszczy je lub uszkadza, podlega karze pozbawienia wolności do lat 3.
2. Jeżeli sprawca działa nieumyślnie, podlega grzywnie albo karze ograniczenia wolności. (Brzmienie przepisu karnego na dzień 30 grudnia 2016 r.).
- ^{b)} Art. 53. 1. Kto bez zezwolenia wywozi materiały archiwalne za granicę lub po wywiezieniu za granicę nie sprowadza ich do kraju w terminie ustalonym w zezwoleniu, podlega karze pozbawienia wolności do lat 3.
2. Jeżeli sprawca działa nieumyślnie, podlega grzywnie albo karze ograniczenia wolności. Sąd może orzec przepadek materiałów archiwalnych stanowiących przedmiot przestępstwa. (Brzmienie przepisu karnego na dzień 30 grudnia 2016 r.).
- ^{c)} Art. 54. 1. Kto zbywa, pomaga w zbyciu lub nabyciu materiałów archiwalnych wchodzących w skład narodowego zasobu archiwalnego, jeżeli wiedział, że nabywca chce je wywieźć za granicę bez zezwolenia, podlega karze pozbawienia wolności do lat 3.
2. Jeżeli sprawca działa nieumyślnie, podlega grzywnie albo karze ograniczenia wolności. (Brzmienie przepisu karnego na dzień 30 grudnia 2016 r.).

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych uzyskanych z Ministerstwa Sprawiedliwości.

Podsumowując dane z tabel 6-8 dotyczące prawomocnych skazań za przestępstwa przeciwko dziedzictwu kulturowemu w latach 2008-2016, należy zwrócić uwagę, że liczba sprawców, którzy faktycznie ponieśli odpowiedzialność za takie czyny, jest znikoma. Jeżeli analizować te dane bez konfrontacji z innymi źródłami informacji, można odnieść mylne wrażenie, że w Polsce nie ma problemu fałszerstw dzieł sztuki, przemyt dóbr kultury jest marginalny, a zabytki i materiały archiwalne są niszczone w sporadycznych przypadkach – rzeczywistość jest jednak inna. Statystyka prawomocnych skazań może wskazywać, że system karnoprawnej ochrony dziedzictwa w Polsce nie spełnia swoich funkcji, a sprawcy przestępstw często unikają kary.

Wybór przestępstw przeciwko dziedzictwu kulturowemu w 2016 roku na terenie Polski

Biorąc pod uwagę to, że na terenie Polski, jak wskazują statystyki policyjne, rokrocznie dochodzi do setek przypadków przestępstw przeciwko dziedzictwu kulturowemu, do prawidłowego przedstawienia zjawiska niezbędna jest selekcja tych zdarzeń. Poniższe zestawienie stanowi wybór przypadków, które w 2016 r. wyróżniały się na tle innych tego typu przestępstw. Sekwencje zdarzeń dotyczących przestępczości przeciwko dziedzictwu kulturowemu w Polsce przedstawiono chronologicznie.

Styczeń

W Gdańsku w Muzeum Archeologicznym ujawniono włamanie do gabloty, w wyniku którego sprawca ukradł dwie bryły bursztynu o wartości powyżej 20 tys. zł.

W Łodzi ujawniono kradzież cennych archiwaliów ze zbiorów Państwowego Archiwum w Łodzi. Przestępstwo wykryto w związku z pojawieniem się na aukcji internetowej w USA utraconych dzieł.

Luty

W Gdańsku wykryto akty wandalizmu. Na cmentarzu Gminy Wyznaniowej Żydowskiej dokonano zniszczenia zabytkowych macewów, w tym XVIII-wiecznej macewy rabina Elchanana Aszkenazego.

Na przejściu granicznym w Medyce funkcjonariusze Służby Celnej wykryli przemyt pochodzących z Ukrainy zabytków archeologicznych w postaci starych monet, pierścieni, krzyży, grotów, ostrzy oraz narzędzi rolniczych wykonanych z różnych metali (łącznie 183 zabytków).

W Krakowie włamano się do dwóch mieszkań i skradziono dzieła sztuki, m.in. obraz Sotera Jaxy Małachowskiego *Pejzaż morski*, a także szkic autorstwa Jacka Malczewskiego i dwie porcelanowe figurki koni ze stojącymi obok męskimi postaciami.

Na przejściu granicznym w Dorohusku funkcjonariusze Służby Celnej wykryli przemyt 3150 monet kolekcjonerskich z okresu ZSRR. Sprawca (obywatel Łotwy) przewoził monety w bagażu podręcznym w autobusie.

Marzec

W Szczecinie z zakrytym w Parafii św. Tomasza Apostoła skradziono relikwie – fragment szaty św. Jana Pawła II. Łupem złodzieja padły też srebrne medaliki i wisiorki.

Na terenie drogowego przejścia granicznego w Sławatyczach funkcjonariusze Straży Granicznej udaremnili przemyt zabytkowego obrazu z XVIII w. Czynu usiłowało dokonać dwóch obywateli Białorusi, którzy w zamian za pieniądze zgodzili się wywieźć zabytek.

We wpisanym do rejestru zabytków pałacu w Wojcieszowie ujawniono zniszczenia, których dokonał jego właściciel. Sprawcy zarzuca się m.in. skucie wewnętrznych tynków i niewłaściwe zabezpieczenie pałacu przed uszkodzeniem, zniszczeniem i kradzieżą, a także nieutrzymywanie budynku pałacu w należyłym stanie technicznym i estetycznym pomimo zaleceń wojewódzkiego konserwatora zabytków.

W Leźnie doszło do włamania do mieszkania prywatnego, w wyniku którego został skradziony zabytkowy zegar.

Ujawniono akty wandalizmu, do których doszło w Muzeum Obrony Wybrzeża na Helu. Uszkodzono pojazdy z ekspozycji, przewrócono także budkę wartowniczą.

Kwiecień

W związku z nielegalnymi poszukiwaniami zabytków prokuratura postawiła zarzuty przywłaszczenia oraz niszczenia zabytków 8 członkom grupy poszukiwaczy, którzy działali na terenie województwa mazowieckiego, łódzkiego i pomorskiego. Sprawców dało się zidentyfikować, ponieważ zamieścili w Internecie film ze swych działań.

Na przejściu granicznym w Dorohusku funkcjonariusze Służby Celnej wykryli przemyt 72 polskich medali okolicznościowych z okresu międzywojennego i z czasów ZSRR, legitymację do medalu oraz monetę niemiecką z 1911 r. Obywatel Ukrainy przewoził dzieła ukryte pod siedzeniami samochodu osobowego.

Maj

W Muzeum Południowego Podlasia w Białej Podlaskiej doszło do kradzieży ikony z wizerunkiem św. Michała Archanioła z przełomu XVIII i XIX w. Zabytek został wyniesiony w czasie otwarcia instytucji. Wykorzystano brak monitoringu w pomieszczeniach.

W Tarnowie ujawniono kradzież zabytkowego samowara z II poł. XIX w. Samowar wykonany został w Petersburgu, w firmie Carla-Wilhelma Aleksandra Kuchta.

W Warszawie doszło do pożaru wpisanej do rejestru zabytków kamienicy przy ul. Łuckiej 8. Kamienica należała najprawdopodobniej pierwotnie do Abrahama Ajzyka Włodawera. Powstała w latach 1877-1878 jako jeden z pierwszych domów czynszowych na terenie historycznej Woli. W poprzednich latach kamienica padała kilkakrotnie ofiarą pożaru.

W Poznaniu doszło do pożaru Młyna na Nadolniku powstałego w XVIII w. Służba konserwatorska podejrzewa podpalenie. Zabytek w poprzednich latach również padał ofiarą pożarów, najprawdopodobniej spowodowanych podpaleniami.

W Sopocie dokonano włamania do domu wypoczynkowego. Skradziono XX-wieczny obraz Mariana Moskwy *Port*.

W miejscowości Trzeszczany Pierwsze, w parafii Trójcy Przenajświętszej i Narodzenia NMP doszło do przywłaszczenia przez personel zabytkowej XIX-wiecznej monstrancji.

ZAGROŻENIA DZIEDZICTWA KULTUROWEGO NA ŚWIECIE

Olgierd Jakubowski

Na przejściu granicznym w Hrebenne funkcjonariusze Służby Celnej wykryli przemyt 62 medali okolicznościowych z okresu ZSRR oraz 4 legitymacje do medali. Obywatel Ukrainy przewoził dzieła ukryte w luku bagażowym autokaru.

Czerwiec

Z kościoła w Suchej Beskidzkiej skradziono kilka wotów znajdujących się przy obrazie Matki Bożej Nieustającej Pomocy. Sprawca dokonał przestępstwa w godzinach południowych, uszkodził również zamknięcia gablet.

W trakcie kontroli na przejściu granicznego w Dorohusku celnicy ujawnili przemyt białej broni z czasów II wojny światowej: szabli, bagnetu oraz trzech kordzików oddziałów szturmowych i lotnictwa III Rzeszy, stanowiących elementy umundurowania reprezentacyjnego.

W Rzeszowie doszło do aktu wandalizmu w postaci ostrzelania z wiatrówki czterostronnej zabytkowej kapliczki wybudowanej w 1889 r.

Na przejściu granicznym w Medyce funkcjonariusze Służby Celnej wykryli przemyt pochodzących z Ukrainy zabytków archeologicznych w postaci grotów, sztyletów, monet (łącznie 93 zabytków).

W Łodzi włamano się do trzech mieszkań i domu (znajdującego się w okolicach miasta) należących do kolekcjonera dzieł sztuki. Sprawcy ukradli około 40 cennych obrazów, m.in. Alfreda Wierusza-Kowalskiego, Wojciecha Kossaka, a także biżuterię i srebra. Działający na zlecenie przestępcy w trakcie włamania wybierali jedynie określone dzieła, pozostawiając resztę kolekcji. Po trzech dniach dzięki sprawniej pracy Policji udało się zatrzymać dwóch bezpośrednich sprawców oraz trzech zleciodawców włamania. Ustalono, że wskazani sprawcy próbowali dokonać włamań do kolekcjonera już miesiąc wcześniej, ale zostali przepłoszeni.

Lipiec

W Krakowie, przy ul. Jagiellońskiej skradziono koronę z zabytkowej, pochodzącej z 1771 r., figury Matki Boskiej Łaskawej.

Na przejściu granicznym z Ukrainą w Zosinie funkcjonariusze Służby Celnej udaremnili przemyt dwóch ikon. Malowidła pochodzą prawdopodobnie z przełomu XIX/XX w.

W Warszawie w wyniku działań inwestora zburzono budynek dawnej fabryki Dąbrowskiego na Woli. Zniszczona została również fasada przedwojennego budynku, której zachowanie było warunkiem wydania zgody miejskiego konserwatora zabytków na rozbiórkę.

W Państwowym Muzeum Auschwitz-Birkenau w Brzezince zatrzymano dwóch obywateli Belgii i Francji, którzy dokonali z terenu muzeum kradzieży zabytków będących świadectwem Holocaustu, tj. 3 izolatorów będących elementami ogrodzenia. Sprawcom postawiono zarzut kradzieży dobra o szczególnym znaczeniu dla dziedzictwa kultury.

W Poznaniu doszło do kradzieży kolekcji 80 obrazów szkiców i grafik. Sprawcy wyłudziła dzieła od kolekcjonera pod pretekstem prowadzenia sprawy kryminalnej związanej z morderstwem.

W Muzeum Poczty i Telekomunikacji we Wrocławiu ujawniono kradzież pracowniczą na wielką skalę. Pracownicy instytucji we współpracy z zamieszkanymi w proceder antykwariuszami podmienili ponad 100 wartościowych znaczków na falsyfikaty.

W Warszawie został umorzony przez sąd stołeczny warunkowo – na roczny okres próbny – proces byłego europościa Witolda Tomczaka, oskarżonego o zniszczenie w 2000 r. rzeźby Jana Pawła II w warszawskiej Zachęcie. W ocenie sądu wina i społeczna szkodliwość czynu nie były znaczne.

Sierpień

W Państwowym Muzeum Auschwitz-Birkenau w Oświęcimiu doszło do aktu wandalizmu w postaci uszkodzenia muru. W czasie trwania Światowych Dni Młodzieży młodzi Portugalczycy próbowali wyryć na tzw. Bramie Śmierci swoje imiona.

Na przejściu granicznym z Ukrainą w Krościenku funkcjonariusze Służby Celnej wykryli przemyt 348 monet z XVIII i XIX w., przewożonych przez obywatela Ukrainy.

W Kielcach, na cmentarzu żołnierzy radzieckich wandalizm zniszczyli trzy zabytkowe nagrobki.

Wrzesień

W Warszawie dokonano kradzieży w galerii Lapidarium. Łupem sprawcy padła zabytkowa biżuteria.

Katowicki Sąd Okręgowy uniewinnił sprawcę wywozu bez pozwolenia pamiątek Rutki Laskier z Będzina. W pierwszej instancji sąd uznał sprawcę za winnego zarzucanych czynów.

Październik

W Lubomierzu ujawniono nielegalne poszukiwania zabytków. Grupa obcokrajowców próbowała bez pozwolenia odszukać prawdopodobnie ukryte przez przodków antyki.

Na aukcji internetowej Allegro wystawiono kawałek drewnianego fragmentu dachu Świątyni Pokoju w Świdnicy (zabytek znajduje się na Liście Światowego Dziedzictwa UNESCO).

Listopad

W Warszawie, na Woli doszło do pożaru zabytkowego budynku. Charakter sprawy wskazuje na podpalenie.

W Warszawie, w Aninie doszło do pożaru drewnianego zabytkowego budynku. Nocowali tam często bezdomni, co mogło wiązać się z zaproszeniem ognia.

W ramach międzynarodowej operacji Pandora policjanci Komendy Wojewódzkiej Policji w Poznaniu ustalili tożsamość mężczyzny, który na polach uprawnych między miejscowościami Ujście i Mirosławie chodził z wykrywaczem metali. W miejscu zamieszkania mężczyzny ujawniono i zabezpieczono ok. 1000 różnych przedmiotów pochodzących z nielegalnych wykopalisk, wśród których znalazło się 5 bardzo cennych fibul rzymskich z czasów Cesarstwa Rzymskiego, elementy ceramiki nowożytniej, elementy okucia rzemieni pasów i uprząży końskiej, drobne elementy wykonane ze srebra, zapinki, spinki oraz ok. 600 monet pochodzących z XVIII-XX w. Sprawca niektóre przedmioty pozyskane w wyniku nielegalnie prowadzonych poszukiwań sprzedawał na jednym z portali aukcyjnych.

W ramach międzynarodowej operacji Pandora funkcjonariusze Komendy Wojewódzkiej Policji w Poznaniu podczas kontroli tzw. giełdy staroci „Stara Rzeźnia”, znajdującej się w Poznaniu, ujawnili i zabezpieczyli zabytkowe, XVIII-wieczne epitafium, wpisane do ewidencji Muzeum Narodowego w Poznaniu.

W ramach międzynarodowej operacji Pandora policjanci z Komendy Wojewódzkiej Policji w Łodzi ustalili tożsamość 11 osób nielegalnie poszukujących zabytków. Podczas przeszukań ujawniono i zabezpieczono wiele zabytkowych przedmiotów z różnych okresów historycznych, od średniowiecza do czasów nowożytnych, oraz przyrządy służące do wykrywania metalu i poszukiwania zabytków znajdujących się pod ziemią. Zabezpieczono ok. 650 zabytkowych monet, zabytkowe plomby, fragmenty zabytkowych ostróg i strzemion, a także zabytkową broń białą, szable i bagnety od broni palnej, ok. 20 hełmów, 2 kartacze oraz okucia, odznaczenia i przedmioty osobiste żołnierzy, licznie występujące na terenie pól bitewnych naszego kraju. Ponadto zabezpieczono 12 sztuk zabytkowej broni palnej: karabiny maszynowe, karabiny, pistolety i pistolety maszynowe oraz duże ilości istotnych elementów broni palnej. Ujawniono ok. 800 sztuk amunicji do broni palnej, pocisk raketowy „Nebelwerfel”, amunicję artyleryjską, granatniki przeciwpancerne, wyrzutnie rakiet oraz inne materiały i urządzenia niebezpieczne pochodzenia wojennego.

W ramach międzynarodowej operacji Pandora Wydział Kryminalny Komendy Wojewódzkiej Policji w Bydgoszczy na podstawie informacji, że na portalu aukcyjnym wystawiono na sprzedaż monety mogące być zabytkami archeologicznymi, ustalił tożsamość sprawcy i odnalazł różnego rodzaju monety, ich fragmenty oraz inne zabytki archeologiczne.

Grudzień

W Korzeniewie usiłowano włamać się do zabytkowej kaplicy. Pomimo wygięcia krat i uszkodzenia okiennic sprawcy nie udało się dostać do środka.

Rozbito zorganizowaną grupę przestępczą zajmującą się oszustwami związanymi z handlem monetami kolekcjonerskimi. Na terenie województwa dolnośląskiego, śląskiego, świętokrzyskiego i pomorskiego zatrzymano 8 podejrzanych.

Na przejściu granicznym w Bobrownikach funkcjonariusze Służby Celnej wykryli przemyt zabytków archeologicznych: hełmu średniowiecznego (XII-XII w.) oraz 3 szabli średniowiecznych (XII-XIII w.). Zabytki pochodzące z Ukrainy próbowano wwieźć do Polski przez Białoruś.

Na przejściu granicznym w Dorohusku funkcjonariusze Służby Celnej wykryli przemyt 64 monet (najstarsze z XVI i XVII w.). Dzieła zatrzymano w autokarze kurсовym relacji Łuck – Lublin u obywatela Ukrainy.

Na przejściu granicznym w Terespolu funkcjonariusze Służby Celnej wykryli przemyt 4 skamielin archeologicznych, 10 skamieniałych kości zwierząt oraz ozdobnej zabytkowej misy koloru srebrnego. Dzieła wykryto w pociągu relacji Moskwa – Warszawa u obywatela Mongolii.

W gminie Skoroszyce w wyniku aktu wandalizmu została zniszczona wpisana do rejestru zabytków figura św. Jana Nepomucena.

Sąd we Włoszczowie skazał na 5 lat więzienia głównego sprawcę włamań do zabytkowego dworku w Ropocicach. Łupem sprawcy padły zabytki warte 300 tys. zł, a wśród nich listy Władysława Reymonta i Marii Kasprowiczowej, żony i muzy Jana Kasprowicza. Dworek był okradany w 2010, 2011 oraz 2014 r. Sprawca oferował skradzione listy Reymonta muzeom i antykwariatom.

Analizując zaistniałe w 2016 r. zdarzenia związane z przestępczością przeciwko dziedzictwu kulturowemu na terenie Polski, warto zwrócić uwagę, że podobnie jak w 2015 r. niepokojącym trendem jest świadome niszczenie zabytków. Sprawców nie odstrasza nawet fakt wpisania obiektów do rejestru. Zysk przestępców z takiego czynu, związany np. ze sprzedażą obiektu na złom czy oczyszczenia placu pod nową inwestycję, znacznie przekracza niedogodności związane z ewentualnymi karami. Częste pożary zabytkowych kamienic wskazują na schemat działania sprawców, którzy wykorzystując osoby trzecie, pozbywają się niechcianego kłopotu. Innym istotnym zjawiskiem zaobserwowanym w 2016 r. są planowane włamania i kradzieże zbiorów dzieł prywatnych kolekcjonerów. Miejsca przechowywania prywatnych kolekcji są najczęściej gorzej zabezpieczone niż zbiory muzealne oraz często słabo opisane, a jednocześnie środowisko przestępcze w miarę łatwo uzyskuje informacje o miejscach ich przechowywania. Tak jak w poprzednich latach problemem pozostaje wandalizm i kradzieże w muzeach martyrologicznych, czego smutnym przykładem są wydarzenia w Państwowym Muzeum Auschwitz-Birkenau. Nadal dochodzi do niszczenia stanowisk archeologicznych, mimo nasilenia działań Policji w celu ograniczenia tego procederu. Biorąc pod uwagę, że w związku z toczącymi się na terenie Ukrainy działaniami wojennymi oraz trudną sytuacją gospodarczą wielu obywateli tego państwa przyjeżdża do Polski, należy spodziewać się – co potwierdzają liczne przypadki wykrytego przemytu – zwiększenia się nielegalnego obrotu zabytkami archeologicznymi i innymi dobrami kultury z obszaru tego kraju.

W szerszym zakresie należy wskazać, że na terenie kraju występowały różne formy przestępczości przeciwko dziedzictwu kulturowemu: kradzieże w muzeach, kościołach kolekcjach prywatnych, fałszerstwa dzieł sztuki oraz przemyt zabytków.

Wybór przestępstw przeciwko dziedzictwu kulturowemu w 2016 roku na świecie

Badanie przypadków konkretnych czynów skierowanych przeciwko dziedzictwu kulturowemu na świecie pozwala z szerszej perspektywy analizować krajowe zagrożenia w tej materii. Sekwencje zdarzeń dotyczących przestępczości przedstawiono chronologicznie.

Styczeń

W Stanach Zjednoczonych z wystawy czasowej w Springfield Art Museum skradziono siedem dzieł Andy'ego Warhola z serii *Campbell Soup I*. Włamanie do instytucji odbyło się we wczesnych godzinach rannych.

Luty

W Stanach Zjednoczonych aresztowano dilerę dzieł sztuki z Michigan pod zarzutem oszustw związanych ze sprzedażą kilkudziesięciu fałszywych dzieł sztuki znanych amerykańskich artystów, takich jak Willem de Kooning, Franz Kline i Joan Mitchell. Sprawca, posługując się wieloma tożsamościami, stworzył i dostarczał fałszywe pokwitowania, dokumenty i listy od zmarłych adwokatów potwierdzających proveniencję dzieł.

Marzec

W Hiszpanii ujawniono kradzież z prywatnego mieszkania w Madrycie 5 obrazów Francisca Bacona (1909-1992), czołowego przedstawiciela malarstwa figuratywnego. Do kradzieży doszło rok wcześniej.

W Niemczech ujawniono kradzież cennej mapy z archiwum bawarskiego księcia ewangelicko-augsburskiego w Norymberdze. Sprawca, notowany wielokrotnie i poszukiwany za podobne czyny, wyciął kartę z zabytkowego woluminu.

Kwiecień

W Niemczech z katedry we Frankfurcie nad Menem została skradziona monstrancja z relikwiami św. Jadwigi. Znajdowała się we wnęce w miejscu ogólnodostępnym.

W Indiach wskutek zaniedbań w zabezpieczeniach przeciwpożarowych spłonęła cała kolekcja Muzeum Historii Naturalnej w Delhi. Zniszczeniu uległa szczególnie cenna dla światowego dziedzictwa kolekcja kości dinozaurów.

W Indiach z Muzeum i Biblioteki Nehru w Delhi (The Nehru Memorial Museum & Library) skradziono zabytkowy cenny sztylet – dar od władz Arabii Saudyjskiej. Przestępstwa dokonali pracownicy instytucji celem spłaty długów. Rozbili gablotę, korzystając z braku systemu monitoringu.

W Wielkiej Brytanii w zabytkowym dworze w Sussex skradziono antyki warte 50 tys. funtów.

Maj

W Portugalii, na dworcu stacji Rossio w centrum Lizbony turysta, chcąc zrobić zdjęcie z posągiem króla portugalskiego Sebastiana, przez nieuwagę przewrócił figurę, która upadła na ziemię i się rozbiła.

W Wielkiej Brytanii na karę 3 lat i 8 miesięcy pozbawienia wolności za paserstwo, oszustwa i kradzieże skazano byłego antykwariusza Christophera Coopera. Sprawca należał do zorganizowanej grupy, która przez blisko 10 lat okradała kościoły w Anglii i Walii, m.in. w Warwickshire, Herefordshire, Kent i Suffolk. Grupa została rozbita w 2013 r. w wyniku operacji Policji o kryptonimie „Icarus”.

Czerwiec

W Japonii pracownik muzeum w Tokio (Mint's Museum) ukradł złotą sztabę znajdującą się w zbiorach instytucji. Motywem przestępstwa była konieczność spłaty długów przestępcy w związku ze stratami na transakcjach wymiany walutowej.

W Stanach Zjednoczonych w Narodowym Muzeum Zegarków i Zegarów (National Watch & Clock Museum) w Kolumbii, w stanie Pensylwania zwiedzający zniszczył zabytkowy zegar, szarpiąc go i dotykając. Władze muzeum udostępniły nagrane zdarzenie w Internecie jako film o wymownym tytule: *Please Don't Touch!!!*

W Stanach Zjednoczonych, w Muzeum Sztuki Nowoczesnej w San Francisco (San Francisco Museum of Modern Art) doszło do niebezpiecznego incydentu, w którym zwiedzający przez nieuwagę wszedł w trójkątny obraz Elvisa Presleya autorstwa Andy'ego Warhola, o wartości 82 mln dolarów.

W Wielkiej Brytanii z domu w West Sussex skradziono malowidło Edwarda Burne'a-Jonesa.

Lipiec

W Niemczech została skradziona rzeźba *Głowa Khmera* pochodząca z VII-VIII w. Do przestępstwa doszło w trakcie przygotowania wystawy „Kolekcje Feuerle” w Berlinie.

W Niemczech, w muzeum w Norymberdze (Neues Museum) została uszkodzona praca artysty Arthura Köpcke Fluxusa, ubezpieczona na 80 tys. euro i wypożyczona przez prywatnego kolekcjonera. Dzieło sztuki przypominające krzyżówkę zostało uzupełnione przez zwiedzającego, który – jak twierdzi – kierował się widocznymi na pracy zaleceniami artysty.

Sierpień

W Stanach Zjednoczonych, w galerii w Los Angeles doszło do kradzieży obrazu Neila Nagya *Escondido*, wycenianego na 10 tys. dolarów. Przestępstwa dokonało czterech mężczyzn i kobieta w wieku 18-24 lat, którzy weszli do galerii, zdjęli obraz ze ściany, a następnie z nim uciekli.

ZAGROŻENIA DZIEDZICTWA KULTUROWEGO NA ŚWIECIE

Olgierd Jakubowski

W Wielkiej Brytanii z kaplicy Leicestershire skradziono znajdujące się w oknie szkło witrażowe, którego autorstwo przypisuje się Galeonowi Hone, tworzącemu w XVI w. dla króla Henryka VIII Tudora.

Wrzesień

We Włoszech, w Neapolu odzyskano dwa skradzione obrazy Vincenta van Gogha – *Kongregacja opuszczająca kościół reformowany w Nuenen* oraz *Widok na morze w Scheveningen*. Dzieła te kradziono dwukrotnie z Muzeum van Gogha w Amsterdamie – w 1991 oraz 2002 r. Za pierwszym razem sprawców – pracownika muzeum oraz pracownika firmy chroniącej instytucję – szybko schwytano w Amsterdamie, a dzieła odzyskano. Za drugim razem sprawcy weszli do muzeum przez dach po drabinie, a uciekli, zsuwając się po linie. Byli powiązani z organizacją przestępczą Camorra i wiele wskazuje, że działali na jej zlecenie.

W Wielkiej Brytanii w wyniku operacji „Crucible” Policja rozbiła grupę przestępczą zajmującą się kradzieżami metali, takich jak ołów i miedź, z kościołów i zabytkowych budynków w Anglii i Walii. Sprawcy współpracowali z punktami skupu metali, które mimo obowiązku prawnego nie weryfikowały pochodzenia materiału i nie prowadziły specjalnego rejestru zakupów.

Międzynarodowy Trybunał Karny ogłosił wyrok w sprawie Ahmada Al Faqi Al Mahdi. Sprawca został skazany na 9 lat więzienia za popełnienie zbrodni wojennych polegających na niszczeniu obiektów należących do światowego dziedzictwa ludzkości w Timbuktu.

Październik

Ujawniono, że francuski kolekcjoner sztuki Giulano Ruffini wprowadził na rynek ponad 20 podrobionych dzieł sztuki starych mistrzów, m.in. Lucasa Cranacha Starszego i Diego Velázqueza. Dzieła były oferowane przez renomowane domy aukcyjne, takie jak Sotheby's oraz Christie's.

W Wielkiej Brytanii z muzeum w Biel House, Stenton w wyniku włamania skradziono zabytki egipskie, a także zabytkową broń: miecze, sztylety, włócznie i strzały.

W Kanadzie, w miejscowości Ivry-sur-le-Lac koło Montrealu doszło do włamania i kradzieży ok. 30 obrazów z kolekcji pary milionerów. Okoliczności wskazują na kradzież na zlecenie, ponieważ sprawcy zdołali wyłączyć domowy system alarmowy i wybrać najcenniejsze dzieła ze zbiorów.

Listopad

W ramach międzynarodowej operacji Pandora zatrzymano 75 osób oraz zabezpieczono 3561 dóbr kultury, z czego połowa to zabytki archeologiczne. We wspólnej akcji zainicjowanej przez Cypr i Hiszpanię, przy wsparciu Europolu, Interpolu, UNESCO i Światowej Organizacji Celnej, wzięło udział 18 państw. Operacja

była wymierzona w zwalczanie kradzieży i nielegalnego handlu dobrami kultury. Uczestniczyły w niej następujące kraje: Austria, Belgia, Bośnia i Hercegowina, Bułgaria, Chorwacja, Cypr, Grecja, Hiszpania, Holandia, Malta, Niemcy, Polska, Portugalia, Rumunia, Serbia, Szwajcaria, Wielka Brytania i Włochy. W czasie akcji skontrolowano łącznie 48 588 osób, 29 340 pojazdów i 50 statków.

W Portugalii, w Narodowym Muzeum Sztuki Starożytnej w Lizbonie (Museu Nacional de Arte Antiga) zwiedzający zniszczył XVIII-wieczny posąg św. Michała Archanioła. Sprawca chciał wykonać zdjęcie pod skrzydłem rzeźby i przez nieuwagę ją przewrócić.

W Austrii specjalna jednostka policji EKO Cobra rozbiła gang fałszerzy dzieł sztuki, który wprowadzał do obrotu falsyfikaty obrazów Picassa i Emila Nolde'a. W mieszkaniu członka grupy odnaleziono również falsyfikaty dzieł Gustava Klimta, Claude Moneta i Wassily Kandinsky'ego.

W Irlandii, w Belfaście doszło włamania do galerii i kradzieży dzieł sztuki Terry'ego Bradleya, wartych 50 tys. funtów.

Grudzień

W Stanach Zjednoczonych aresztowano i postawiono przed sądem Leona Zindera, zatrudnionego w firmie zajmującej się handlem dziełami sztuki z siedzibą w Nowym Jorku. Ukradł on od swojego pracodawcy kilkanaście dzieł sztuki wartych ponad 600 tys. dolarów, a następnie próbował je sprzedać na pchlim targu na Manhattanie.

Przedstawiając obraz bezpieczeństwa dziedzictwa kulturowego na świecie, warto podkreślić znaczenie wyroku Międzynarodowego Trybunału Karnego w sprawie Ahmada Al Faqi Al Mahdi z 27 września 2016 r.²⁸ Stanowisko sądu potwierdzające, że niektóre czyny godzące w dziedzictwo kulturowe powinny być ścigane przez instytucje międzynarodowe, jest słuszne, ponieważ ten rodzaj przestępczości ma często charakter międzynarodowy. Do zwalczania zjawiska przyczyniają się także takie międzynarodowe operacje jak wspomniana akcja Pandora, która potwierdziła, jak skuteczne mogą być skoordynowane działania organów ścigania wielu państw.

Bibliografia

Dane uzyskane z Ministerstwa Sprawiedliwości – pismo z dnia 8 maja 2017 r. Wydział Statystycznej Informacji Zarządczej Departament Strategii i Funduszy Europejskich Ministerstwo Sprawiedliwości (sygn. DSF-II-082-137/17).

Gadecki B., *Kontrowersje wokół odpowiedzialności za zniszczenie lub uszkodzenie dobra o szczególnym znaczeniu dla kultury*, „Ius Novum” 2013, nr 4.

²⁸ Zob. K. Wierczyńska, A. Jakubowski, *Individual Responsibility for Deliberate Destruction of Cultural Heritage: Contextualizing the ICC Judgment in the Al-Mahdi Case*, „Chinese Journal of International Law” 2017, nr 16(4).

ZAGROŻENIA DZIEDZICTWA KULTUROWEGO NA ŚWIECIE

Olgiard Jakubowski

- Gąska M., *Ochrona dóbr kultury w czasie konfliktów zbrojnych i w sytuacjach kryzysowych*, w: T. Gardocka, J. Sobczak (red.), *Prawna ochrona dóbr kultury*, Wydawnictwo Adam Marszałek, Toruń 2009.
- Jakubowski O., *Zagrożenie dziedzictwa kulturowego przestępczością – analiza wydarzeń z 2014 roku*, „Santander Art and Culture Law Review” 2015, nr 1.
- Jakubowski O., *Zagrożenie dziedzictwa kulturowego przestępczością – analiza wydarzeń z 2015 roku*, „Santander Art and Culture Law Review” 2016, nr 1(2).
- Kaczmarek J., Kierszka M., *Pojęcia „mienia w wielkich rozmiarach”, „zniszczenia w świecie roślinnym lub zwierzęcym w znacznych rozmiarach” oraz „dobra o szczególnym znaczeniu dla kultury” w kodeksie karnym*, „Prokuratura i Prawo” 2000, nr 3.
- Kaczmarek J., Zeidler K., *Karnoprawna ochrona zabytków*, „Prokuratura i Prawo” 2004, nr 2.
- Kodeks karny. Praktyczny komentarz*, red. M. Mozgawa, wyd. 2, Wolters Kluwer Polska, Warszawa 2007.
- Krajowy wykaz zabytków skradzionych lub wywiezionych za granicę niezgodnie z prawem, <https://skradzionezabytki.pl/i/#/> [dostęp: 21.06.2017].
- Krupiński W., *Nowe zjawiska w przemyśle zabytków w ocenie Straży Granicznej*, w: M. Trzcziński, O. Jakubowski (red.), *Przestępczość przeciwko dziedzictwu kulturowemu. Diagnoza, zapobieganie, zwalczanie*, Katedra Kryminalistyki Wydział Prawa, Administracji i Ekonomii Uniwersytetu Wrocławskiego, Wrocław 2016.
- Ogrodzki P., *Krajowy wykaz zabytków skradzionych lub wywiezionych za granicę niezgodnie z prawem*, w: K. Zeidler (red.), *Leksykon prawa ochrony zabytków. 100 podstawowych pojęć*, C.H. Beck, Warszawa 2010.
- Rozporządzenie Rady (WE) nr 116/2009 z dnia 18 grudnia 2008 r. w sprawie wywozu dóbr kultury, Dz. Urz. UE L 39 z 10.02.2009.
- Ustawa z dnia 14 lipca 1983 r. o narodowym zasobie archiwalnym i archiwach, tekst jedn. Dz. U. z 2016 r., poz. 1506; ostatnia zm. Dz. U. z 2017 r., poz. 1086.
- Ustawa z 6 czerwca 1997 r. Kodeks karny, tekst jedn. Dz. U. z 2016 r., poz. 1137 ze zm.
- Ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, tekst jedn. Dz. U. z 2014 r., poz. 1446 ze zm.
- Ustawa z dnia 17 lutego 2005 r. o informatyzacji działalności podmiotów realizujących zadania publiczne, Dz. U. Nr 64, poz. 565 oraz Dz. U. z 2006 r. Nr 12, poz. 65 i Nr 73, poz. 501.
- Ustawa z dnia 24 lutego 2006 r. o zmianie ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, Dz. U. Nr 50, poz. 362.
- Ustawa z dnia 25 maja 2017 r. o restytucji narodowych dóbr kultury, Dz. U. poz. 1086.
- Ustawa z dnia 22 czerwca 2017 r. o zmianie ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami oraz niektórych innych ustaw, Dz. U. poz. 1595.
- Wierczyńska K., Jakubowski A., *Individual Responsibility for Deliberate Destruction of Cultural Heritage: Contextualizing the ICC Judgment in the Al-Mahdi Case*, „Chinese Journal of International Law” 2017, nr 16(4).
- Zajadło J., Zeidler K., *Prawna ochrona zabytków na wypadek wojny*, „Ochrona Zabytków” 2003, nr 1-2.